

SIVUT 55-60

PLAZA

NR 05 2004
PLAZA MAGAZINE
SEK 49 • DKK 49
NOK 49 • € 5,50
ISSN 1650-8726

TIDSAM 0657-05
EAN 738806570490705

05

HARMONISKA BADRUM
FOKUS PÅ **DESIGNJÄTTEN FINLAND**
INREDNING TEMPLET VID MÄLAREN
PÅ BESÖK HOS **EERO AARNIO**
SHOPPING I MALMÖ & GÖTEBORG
GULDSKIMRANDE SKÖNHET CITROËN SM

INTERVJU WILLEAM VENDEL FOTO CHARLOTTE CARLBERG BÄRG

ÅSKNEDSLAG

NÄR DEN KLOTRUNDA FÅTÖLJEN ÅSKBOLLEN SATTES I RULLNING 1963 SLOG DEN HELA VÄRLDEN MED HÄPNAD. DESS SKAPARE VILLE GÖRA EN FÅTÖLJ SOM INTE SKULLE RULLA NÅGON OBEMÄRKT FÖRBI. PÅ SIN PREMIÄRVISNING VID MÖBELMÄSSAN I KÖLN SÅLDES DEN TILL 27 LÄNDER PÅ EN VECKA. ALLTSEDAN DESS FORTSÄTTER DEN FINLÄNDSKE DESIGNERN **EERO AARNIO** ATT ÖVERRASKA MED SINA AVANTGARDISTISKA MÖBLER. JOURNALISTEN WILLEAM VENDEL KORSADE ÖSTERSJÖN FÖR ATT FÅ EN PRATSTUND MED FORMVÄRLDENS SID VICIOUS.

OVAN: PASTILLI CHAIR (1967) ÄR EN AV EERO AARNIOS EGNA FAVORITER, SOM HAN TILL OCH MED NYTTJÄT FÖR FISKETURER. HANS BARNBARN ANVÄNDER DEN SOM PULKA VINTERTID. AARNIO ERHÖLL 1968 AMERICAN INDUSTRIAL AWARD FÖR SIN ANVÄNDBARA FÄTÖLJ.

HÖGER ANDRA SIDAN: BUBBLE CHAIR (1968) ÄR DEN AV AARNIOS FÄTÖLJER SOM SÄLJER ALLRA BÄST I USA. BÅDE BUBBLE OCH PASTILLI HAR UPPMÄRKSAMMATS STORT I TV-SERIEN OM FAMILJEN OSBOURNE, DÄR DOTTERN KELLY HAR DEM I SITT RUM.

HÖGER: MINIATYR PONY.

– **LÄGENHETEN** VAR på tolv kvadratmeter och låg på Boulevardi 3 i centrala Helsingfors, mitt emot det stora varuhuset Stockmann. Vi var nygifta och hade en stor dubbelsäng, ett ritbord och en gigantisk vävmaskin. Jag vet inte hur det fick plats egentligen.

Den finske formgivaren Eero Aarnio, pionjär inom industritillverkade plaströbler, berättar leende och livfullt om sin och makans Pirkkos första tid tillsammans.

Under de åren gjorde Aarnio sin militärtjänst. Det var i den lyan Aarnio bodde då han vann sitt första designpris, för en varumärkeslogotyp för Finlands största stålverk.

– Jag blev så lycklig eftersom jag alltid hade dåligt med pengar när jag var i armén, bara tillräckligt för att kunna betala mat och hyra, säger Eero.

Eero Aarnio föddes i Helsingfors 1932 och tog examen från Industridesignskolan 1957. Ett par år senare flyttade han till Lahtis där han arbetade för möbelföretaget Askö innan han 1962 startade egen firma som frilansdesigner.

Barndomen präglades starkt av intryck från andra världskriget.

– Jag kommer ihåg brinnande byggnader i arbetarstadsdelen Kallio, där det fanns många trähus på den tiden. Livet kretsade mest kring grundläggande behov som att hitta mat för dagen, vi var jämt hungriga, minns Eero.

Vi sitter i den avantgardistiske formgivarens hem i orten Veikkola några mil öster om den finska huvudstaden.

Aarnio attraherades tidigt av skapande och hantverk. Som barn gjorde han tillsammans med sin tio år äldre bror papier maché-cowboys som såldes med viss framgång.

– Vi formade dockorna av vått papper och lim och lät dem torka i ugnen. Sedan packade vi dem i kartonger och bar över dem till varuhuset Stockmanns. Jag kommer ihåg hur irriterad min mamma blev när hon skulle laga mat och fann ugnen full av pappersfigurer. Man kan säga att det var mitt första äventyr som frilansdesigner, skrattar Eero.

KUGGADES PÅ MATTEPROVET

Eero Aarnio ville egentligen bli arkitekt men körde på matteprovet vid intagningsstesterna. Han fick då rådet att söka till det nystartade industridesignprogrammet vid Ateneum Institut för Industriell Konst. Av 150

sökande antogs 15, Aarnio fick full poäng och togs in som första student.

En av lärarna var Ilmari Tapiovaara (1914-1999) som då tillhörde Finlands främsta möbeldesigners med internationell berömmelse. Det var dennes firma som köpte in en av Aarnios första produkter.

– Tapiovaara gillade mitt sätt att teckna så jag fick förtroendet att färdigställa hans skisser, bland annat till stolarna Kiki, Nana och Wilhelmina, samt flera av hans bidrag till internationella möbeldesign-tävlingar, berättar Eero.

De samarbetade också när de första jetplanen, av märket Caravelle, anlände till Finland. Tillsammans med textilkonstnären Marjatta Metsovaara (född 1927) fick Tapiovaara uppdraget att formge interiören. Han skulle även utforma Finnairs logotyp.

– Men det gick trögt, förklarar Eero, så jag gav honom ett förslag: "Varför inte göra en blå linje som löper längs sidan på flygplanet och skjuter upp ovanför cockpit likt ett plan som lyfter?"

Tapiovaara var förbluffad över den geniala idén och lät som tack Aarnio ansvara för bokstäverna "Finnair", som skulle täcka flygplanskroppen intill logotypen.

Eero Aarnio säger att han är oerhört tacksam för att han fått lära av

Tapiovaara i unga år, och att det gav honom bästa tänkbara start som designer. Senare arbetade Aarnio med industridesignern Antti Nurmesniemi (1927-2003) som anammat konstruktivismen, till skillnad från Tapiovaara, vars stil var mer skulptural.

– Jag absorberade influenserna från mina två mentorer, sedan drog jag bort en del och hittade slutligen min egen stil, summerar Eero.

MARS ATTACKS!

Och redan 1963 kom det stora genombrottet av den egna stilen, då han formgav Ball Chair, i Sverige ibland kallad Åskbollen eller Globen. På finska blir det helt enkelt Pallo, bollen.

Den har varit med som rekvisita i många filmer, speciellt futuristiska, bland dem Tim Burtons Mars Attacks! Och i flera James Bond-filmer. (Visst är det lite märkligt att när det i dag görs filmer om framtiden används fortfarande möbler från 1950- och 1960-talet.)

Ball Chair har även kopierats flera gånger. Tidningen New York Times ägnade förra året en helsida åt det faktum »

att man i filmen *Men in Black II*, hade använt den danska efterföljaren Ovalia till en scen. Skribenten frågade sig varför man inte använt originalet, som han ansåg vara både snyggare och häftigare.

– Och artikeln var illustrerad med en stor bild av mig sittande i Ball Chair, inflikar Eero, och skrattar hjärtligt.

Till saken hör att man däremot i den första *Men in Black*-filmen använde Aarnios stol Tomato Chair (1971).

Aarnio reser sig från den vita tygsoffan Cumulus, en av otaliga saker i det egenhändigt ritade huset, och som kommer från den finske formgivarens penna. Han går fram till väggen mot hallen och drar ur den fram en stor infäld skiva.

– Här kan du se några av de magasin som jag varit med i genom åren.

Jag påpekar det faktum att det av någon anledning ofta är en ung vacker kvinna som sitter i hans stolar.

– Jo, det stämmer, speciellt när det gäller Ball Chair och Bubble Chair (1968), säger Eero, och visar med nöjd min med handen över de många tidningsomslagen med hans möbler. Där finns allt från

seriösa arkitektidskrifter till mer ekivoka tidningar, exponerande fullständigt klädlösa damer, uppkrupna i de runda fåtöljerna.

BUBBLE CHAIR HOS OSBOURNES

Eero Aarnios 1960-talsmöbler har varit i ständig produktion sedan de lanserades. USA är en stor marknad och för tillfället är det Bubble Chair som går bäst. Möjligen har stolen fått extra popularitet från MTV-serien om familjen Osbourne, där dottern Kelly har Pastilli och Bubble Chair i sitt rum.

– Kanske har det också att göra med att den kom på Playboy Magazines omslag, tror Eero.

Hur kom du på den geniala idén med Glob-fåtöljen?

– Jag fick den första impulsen när jag var i Åbo. Där fanns en båtfirma och utanför den stod en stor segelbåt uppställd. Den var ungefär tio meter lång och gjord av glasfiber. Det var i slutet av 1950-talet, och första gången någonsin som jag såg en glasfiberbåt. Jag stod under däck på båten och tittade och tänkte: "Vilket fantastiskt material som man kan göra så här med!"

– I den stunden insåg jag att det också skulle vara möjligt att göra möbler i samma material. Jag började fundera på olika former och kom

VÄNSTER FÖREGÅENDE SIDA: MINI BALL CHAIR ÄR OMTYCKTA SOUVERNIRER FÖR DESIGNINTRESSERADE TURISTER.

VÄNSTER: INTERIÖR FRÅN EERO AARNIOS VARDAGSRUM I VEIKKOLA NÅGRA MIL UTANFÖR HELSINGFORS: ROCKIN CHAIR, PONY, FOCUS 2, BALL CHAIR OCH DOUBLE BUBBLE.

OVAN: AARNIO FORMGAV SIN ROCKING EERO PÅ 1990-TALET. DEN PÅMINNER MYCKET OM ULRICH BÖHMES GUNGSTOL S826 FRÅN 1971, SOM VAR EN HYLLNING TILL MÖBELMÄSTAREN THONETS KLASSISKA GUNGSTOL FRÅN 1860.

fram till att den ultimata formen för en möbel i glasfiber var en rund sfär. Och det blev mitt första arbete som frilansdesigner.

Aarnio bestämde sig för att göra en stol som inte skulle gå någon obemärkt förbi. Och det fungerade. Första gången som Ball Chair ställdes ut, på möbelmässan i Köln 1966, såldes den till 27 länder. Den blev snabbt en innefåtölj som trendkänsliga ville synas med. Många skådespelare och popstjärnor köpte en fåtölj till sitt hem, och den började dyka upp i flera filmer och tv-shower, liksom på designmuseer världen över.

Trots sin banbrytande form var Ball Chair mycket bekväm att sitta i, till skillnad från många andra spektakulära möbler som då lanserades. Några modeller av Ball Chair kom med inbyggda telefoner. Den tyginklädda sfären hade också som en ljuddämpande effekt vilket gjorde att fåtöljen inbjöd till långa sittningar, där man kunde skärma av sig från omvärlden. Det låg i tiden på 1960-talet då meditation blev populärt i västvärlden. Numer lanseras Ball Chair med inbyggda högtalare och datoranslutning.

Men Aarnio hade haft en lång resa till succén i Köln. Han gjorde den första skissen till Pallo i januari 1963, och han hade inledningsvis stora tekniska problem. Glasfiber var ett relativt nytt material och gick då inte

att framställa maskinellt, vilket med tiden kom att gå. Enda möjligheten var att göra det för hand. Det tog Aarnio och hans svåger nära ett år innan den första prototypen var färdig.

Var hittar du din inspiration till alla märkvärdiga skapelser?

– Överallt, den kommer till mig hela tiden; när jag går i skogen, när jag sitter i bastun, eller vid ritbordet, jag är helt enkelt en kreativ person. Bastun är Eero stolt över, och givetvis har han byggt den själv.

– Det är en rökbastu, säger han och vill genast förklara närmare. Han lånar ut sina vinterstövlar så att vi kan forcera det halvmeterdjupa snölagret och inspektera bastun ingående. När vi sitter i bastun berättar han om när en kinesisk general kom på besök en vinter och sa att han gärna provade bastun, men att han vägrade bada. Det slutade med att han både bastade och badade flera gånger.

LEKFULL DESIGN

Eero Aarnio är en rastlös person som har svårt att sitta still en längre tid. Han reser sig med jämna mellanrum för att gå och hämta en sak, eller för att visa »

MEDSOLS: AARNIO POSERAR VID DOUBLE BUBBLE, EN SKULPTURAL LAMPA MED TRE LJUSKÄLLOR. DEN ÄR TILLVERKAD I PLAST OCH FINNS I TRE STORLEKAR, DEN STÖRSTA MÄTER HELA 133 CENTIMETER I HÖJD OCH 126 CENTIMETER I BREDD.

INTERIÖR FRÅN EERO OCH PIIRKKO AARNIOS BOSTAD: IMPERIAL ARM CHAIR FRÅN 1970 HAR HÄR FÅTT SÄLLSKAP AV SCREW TABLE SOM ÄR EN AV AARNIOS 1990-TALSMÖBLER. BEROENDE PÅ STORLEK KAN SCREW ANVÄNDAS BÅDE SOM STOL OCH BORD, FINNS ÄVEN DELAD PÅ LÄNGDEN SOM VÄGGFAST BORD, SAMT SOM HÖGT BARBORD.

BOKHYLLORNA HOS PARET AARNIO ÄR FULLA MED BÖCKER OM KONST, DESIGN OCH ARKITEKTUR, I FÖRGRUNDEN EN TIDSTYPISK PLASTLAMPA FRÅN 1960-TALET SOM TÄND BLIR TILL EN SKÖN FÄRGKLICK.

någonting i rummet. Han berättar hela tiden om sådant som för stunden faller honom in:

– Jag har tillverkat saker i väldigt olika storlekar, den minsta är en tandpetare för Finnair och den största är det här huset, säger han och sträcker ut armen. Tandpetaren var i plast och liknade en Boeing, den tillverkades aldrig, men jag fick betalt, så jag är nöjd.

Eero Aarnio har aldrig anammat det anspråksfulla i möbeldesign, och ska man urskilja en gemensam nämnare i hans produktion är det lekfullheten som är tydligast. Detta avspeglar sig även i finländarens personlighet. Han tycker om att skämta och är närmast stolt över att hans möbler inte tas på för stort allvar. Följaktligen är det ingen slump att han tillverkat flera möbler som förvisso alla är praktiska – det är han nog med att understryka – men som också kan brukas som leksaker eller nöjesföremål.

Det är få designers förunnat att ha en publik av samma bredd som Eero Aarnio. Hans möbler attraherar allt från småbarn, över tonåringar, till filmstjärnor och presidenter. Och inte finns det

många formgivare vars möbler passar lika bra i pulkabacken och på fisketuren som i trädgården och vardagsrummet. Nåja, åtminstone Aarnios Pastilli, Tomato och Formula har detta breda användningsområde.

– En stol är en stol är en stol, men en sittplats behöver inte nödvändigtvis vara en stol, säger Eero för att illustrera sitt tänkande. Den kan vara allt möjligt så länge som den är bekväm. En sittplats kan till och med bestå av en liten mjuk ponny, som man kan både "rida" och sitta på sidledes. (Jämför tankegången som föregick stolen Pony, 1973, älskad av både barn och möbelsamlare.)

Eero Aarnio berättar stolt om de reaktioner som mötte den stora utställning han hade förra sommaren i den finska huvudstaden. Tidningen Helsingin Sanomat skrev att det var den roligaste designutställning som visats i Helsingfors, och konstaterade att flertalet av besökarna skrattade mest hela tiden.

Men Aarnios originella formgivning tilltalar inte riktigt alla. Vid ett tillfälle kom hans svärfar på besök; han tittade sig omkring varpå han yttrade: "Finns det inte en enda ordentlig stol i hela huset?"

Något som antagligen Eero Aarnio tog som en ytterst förnämlig komplimang. @